

inad Popraševal sem že večkrat po Šembiljnih bukvah, pa nisem nič gotovega zvedil, samo ta pa uni vé veliko prerokovanj Šembiljnih n. pr. da takrat bo hudo na svetu, kedar bo od vasi do vasi cesta; dalje da bo leta . . . po celem Kranjskem po vsem polju polno zrele pšenice, pa ne bo nobene ženjice, da bi jo žela, ker bo en sam človek na Kranjskem in bo z hriba na hrib hodil in ljudi iskal in klical. Tako pomanjkanje ljudi bo nastopilo vsled neke hude in kervave vojske. Tudi od železnice je Šembilja prerokovala, pa — pravijo — ljudje si niso mogli misliti, kako bi moglo to biti. „Lejte,“ mi ongavi 80 let stara ženka, „moj dedček so nam pravili, ko sem bila komaj še 8 let stara, da bom še vidila železno cesto in, — kaj človek še učka! — vidila sem jo.“

Posebno veliko se bere o hudih vojskah in kervavih bojih, in o slabih in žalostnih časih v teh prerokovanjih. Od hudih turških vojsk, ki so Krajno mnogokrat in hudo zadele, je vse že veliko let poprej Šembilja prerokovala. Od Turkov le še to spolnjenja čaka, pravijo, „da bodo turške mule še enkrat Rajno pile,“ potem še le bo Turka konec. Naj h koncu še pristavljam, kako je Šembilja Antekrista napovedala. Antekrist (kakor ga imenujejo) bo nekaj časa pred sodnim dnevom od copernice rojen; zmaj bo pa njegov oče. Precej ko bo na svet prišel, bo govoril kakor odrasčeni možaki, in vsem božjim rečem in duhovnom bo nasprotoval (zatoraj se imenuje Antekrist). Učil bo krivo vero in dnarje bo sejal. Kdor jih bo poberal, bo brez vsega ugovora njegov. Kedar pa sem od Antekristove krive vere pripovedovati slišal, se je vselej pobožno mnenje pridjalo, da bosta o tistem žalostnem času Enoh in Elija, ki še nista umerla, prišla na svet in pravo vero še ohranila, in potem „bo en hlev in en pastir.“ S temi besedami končava verno ljudstvo rado to pripovedovanje.

Mythologične drobtine.

(Po narodnih pripovedkah priobčuje Dav. Terstenjak.)

Rimske deklice, Taterman in Juterman.

Pogosto se pripoveduje po Štirskem o rimskih deklicah. Stopi le na veliki terg ptujskega mesta in poglej velikanski spominek, ki je bil svoje dni postavljen solnčnemu bogu. Ako uprašas Haluzanko, ki na podnožju čepé slive prodava, kdo da je postavil ta spominek, berž se ti bo odrezala: rimska deklica ga je v „firtohu“ prinesla. — Rimske deklice so bile tako močne, da so večkrat na polju pobemale orača, gonjača, konje in plug, pa odnesle vse v firtohu v svoje bivališča. Rimski deklici ni bilo od sile, da je izrula hrast iz zemlje kakor česnik iz grede, da je mlinsk kamen vergla prek Drave, da je včasi kovaču zanesla naklo na streho itd. Tudi je bila tako gladovna, da je pojedla za zajutrek celega vola in popila kad vina. Kaj kažejo narodne pripovedke o rimskih deklicah?

Vsi indoevropski narodi imajo v svojem basenstvu povesti o velikanih in velikanah. Znano je v basenstvu starih Indov velikanska deklina Hidimba, in tudi stari Germani imajo svoje povesti o velikanskih deklinah. Zakaj se pa v povesti slovenski velikanska deklica veli rimska?

Ozrimo se po početku imen, ki so jih dobili velikani pri sosednih narodih, in vidili bomo, da so imena silnih premagovavcov obveljale za poznamovanje velikanov. Tako terdi učeni J. Grimm (Myth. 491), da sta postala izraza: ent, hun (gigas, velikan) po silnem rodu Antov in Hunov, in naš slavni Šafařík piše, da so postale ruske imena: ščud, ober, ispolin (gigas, velikan) po rodu Ščudov, Obrov in Spálov. — Ravno tako je obveljal tudi izraz „rimska deklica“ v pomenu „velikanska deklica,“ kar spet spričuje, da so stari Slovenci silne Rimljane že poznali, torej ž njimi tudi opraviti imeli. Ker se Rimljani nikdar niso vojskovali za Karpatmi, torej s severnimi Slovani v nikakoršni zvezi ali dotiki niso bili, in ker so povesti o rimskih deklicah zgoli le slovenske, tako ni dvomiti, da so mogli prebivalci sedanjih slovenskih dežel že za vlade rimljanske biti Slovenci. Spominja vredno je, da se velikanke velijo deklice (jungfrauen); tako v škandinavščini: man (virgo), v nemščini: menni, minni, zató minnedienst, minnelied = mädchendienst, mädchenlied, jungfrauendienst, jungfrauenlied. Beseda se vjema z besedo man (homo), slov. man v besedah: racman, purman, juterman, taterman.

Juterman je na Dolenskem osebno ime. O Jutermanu pravijo, da pred sončnim vzhodom roso tori (troši) po travnikih. Posebno ga štimajo kosci. „Hajd'mo kosit, dokler še Juterman roso tori, potle kosa ne reže več rada.

Tatermana sem že razložil v Novicah in rekel, da je vodni mož. Slovenci okoli Planine (Montpreis) imenujejo močerada (salamandra) tudi Tatermana. Tudi na Turolskem se močerad veli Tatermann. Rekel sem v Novicah, da pomenja Taterman: „dedek, oče, starček“ in sem mu primerjal gerške vodne božanstva, ktere imajo tudi priimena „starček, očak itd“; temu še pristavljam, da se v ruskih narodnih pesmah reka Don zmiraj imenuje batjuško = očka, atej, tatej, taterman. Da se na Koroškem še živi studenec veli taterman, je že znano; in zakaj ne? Saj imajo reke redivno in rodovno moč; zató se pogosto veli redivni, kakor gerški Alpheos, slov. Žir itd. Reditelj in roditelj pa je oča, toraj primera cel naravna. Saj vodnega duha celó imenujemo — moža.

Kuc-kruh.

Med drugimi vražami sem našel po slovenskem Štirskem vero v bajevno moč Kuc-kruha*). Kuc-kruh pekó na večer pred

*) Gosp. fajmošter Franc Simonič pri sv. Križu nad Marburgom so mi pravili, da so za njihovih mladih let kraj Pesnice tudi nektare gospodinje še Kuc-kruh pekle.

Božičem. Ne ve ga več vsaka gospodinja speči, le nektare še vedó za vse zeli, ki jih je treba zmešati v moko. Divji grah ali lot, beli lokvanj (plučníjak, *nymphaea alba*) in perunični koren (*Knollen der Schwertlilie*) se posebno radi jemljejo. Zato si teh rastlin po letu natergajo in dobro hranijo. Ko kolač kuc-kruha gospodinja na loparju v peč porine, zmoli skrivno molitvico, da bi vsi srečni bili, kateri kuc-kruh jedó: da bi žene imele vsikdar srečen porod, da bi krave in svinje se obrejele, da bi na njivah rastla lepa setev itd.

Ko je kuc-kruh spečen, se položi za tram, in na Božičevo ga jedó na tešče, tudi dajo posebne koščike živini jesti. Dolgo nisem zastopil, odkod ta navada prihaja, dokler nisem našel, da je kuc že pri starih Slovanih bila bajevna jed; omenja se v Cod. Suprasl. str. 91 ed. Miklošič. Tudi stari Litvani so jo poznali; kakor se bere v Nesselmanovem slovníku str. 207; je bil pri njih kucos: „ein mit abergläubischen Gebräuchen verbundenes Abendessen.“ V letskem jeziku nahajam oblike: kûce, kukji, kûči, kuce, kucenis in božični večer se veli: kukju wakkar. Rusi to jed napravljajo iz pšenične moke, v katero zmešajo maka in sterdí. Hišni gospodar verže na sveti večer žlico kucije proti dilam (stropu) in če se rada tam prilepi, je to znamenje dobre letine. (Pauli: „Piesni ludu rusk. v Galic. str. 1.). Litvani jemljejo pa za kucijo grah in med.

Kakor imamo imena po pogači (Pogačar, Pogačnik), po močniku (Močnik, Močnjak), po kvasu (Kvas), tako so tudi rodbine z imenom Kuc in Kucman na štirskem. Na štirskih in koroških kamnih nahajam pogosto imena Kucio in Kuca (CVCIO, KVTIO, CVCAE, conjugij ejus). Brez dvombe so nastale te imena po sveti jedi kuc-kruhu, kucii, kakor Pogačarji po pogači.

Lokvanj, beli plučník, česk. lekno (*nymphaea alba*), kateri po naših ribnikih raste, Slovenci kaj čislajo. O binkošti se dekleta z njim kinčajo, in ktera o Janževem, kedar se kres kuri, ima lokvanj na glavi, tista se tisto leto omoži in rodi same zale otroke. Tudi stari Čehi so lokvanj — lekno zelo čislali. V Jungmanovem slovníku stoji: „Jakobi lekno, jenž raste v moři pri samé zemi okoli hlave me se zapletlo a zatočilo;“ in serbska prislovica „dva lokvanja oko panja“ pomenja, da je ta roža tudi bila mila in draga Serbom. Brez dvombe je nadomestovala njim azijansko lotos v Evropi. Divji grah se veli na Pohorju lot, tudi v Gilferdingovi knigi „o srodstvie jazyka slavj.“ sem našel rusko besedo lot = bobov rod. Utegnile so osebna imena na koroških in štirskih rimskih kamnih Lotuk in Lotur po tem sočivji nastati, kakor imena Grah, Grahovec, Grahornik, Grašič po grahu, Bobič po bobu, Fabius, Cicero po „faba“ in cicer = čiček. Beseda sočivo, sočevica nahaja svojo razlago v sansk. çāka, viridis, zelen, toraj Grünzeug.